

DELTA LLOYD

Hoe gaat NL met pensioen? - Landenvergelijking

September 2015

Inhoud

1. Inleiding
2. Management Summary
3. Resultaten

BIJLAGEN

- Onderzoeksverantwoording
- Certificering
- Contact

1. Inleiding

Inleiding (1)

delta lloyd

Informatie- en kennisbron

Binnen Delta Lloyd is er veel aandacht voor pensioen. Het onderzoek 'Hoe gaat Nederland met pensioen?' (HGNMP) maakt hier onderdeel van uit. Het is een belangrijke informatie- en kennisbron over dit onderwerp. Delta Lloyd laat dit onderzoek uitvoeren en benut deze kennis om de discussie over langer doorwerken te voeden.

In 2014 is het eerste onderzoek 'Hoe gaat Nederland met pensioen?' gelanceerd. Een onderzoek onder n=1000 werknemers. Daarin stonden vooral de verschillende pensioenleeftijden centraal (gewenste, verwachte, gevreesde en haalbare pensioenleeftijd) en de verwachtingen & behoeften die werknemers hebben als het gaat om het faciliteren van langer doorwerken door de werkgever.

In juli 2014 is een spiegelonderzoek uitgevoerd onder n=300 werkgevers om de verwachtingen & behoeften van werknemers te spiegelen aan de mening van de werkgevers over deze onderwerpen.

Dit rapport bevat de resultaten van het derde onderzoek dat is uitgevoerd in april 2015 en vooral ingaat op de verschillen tussen Nederlandse werknemers en werknemers uit een aantal andere Europese landen (zie volgende dia voor meer details).

Inleiding (2)

delta lloyd

Hoe gaat Nederland met pensioen? Deel 3

In dit derde deel van *Hoe gaat Nederland met pensioen?* benaderen we het onderzoek vanuit twee verschillende invalshoeken:

- We maken een **landenvergelijking**. De mening van werknemers in Nederland over langer doorwerken en pensioen wordt gespiegeld aan die van werknemers in België, Denemarken en Zweden. Het uitgangspunt hierbij dat een aantal omringende landen Zweden, Denemarken en België worden meegenomen. Uit deze landenvergelijking kan Delta Lloyd learnings halen voor de nationale markt.
- Een **trendmeting** van Hoe gaat Nederland met pensioen? in Nederland (HGNMP). Wat zijn de verschuivingen t.o.v. 2014 in Nederland? Op welke punten is langer doorwerken en pensioen in beweging? Dat is onder meer van belang om als DL dit domein (langer doorwerken) wil volgen.

2. Management Summary

Landenvergelijking

Pensioenleeftijdverwachting

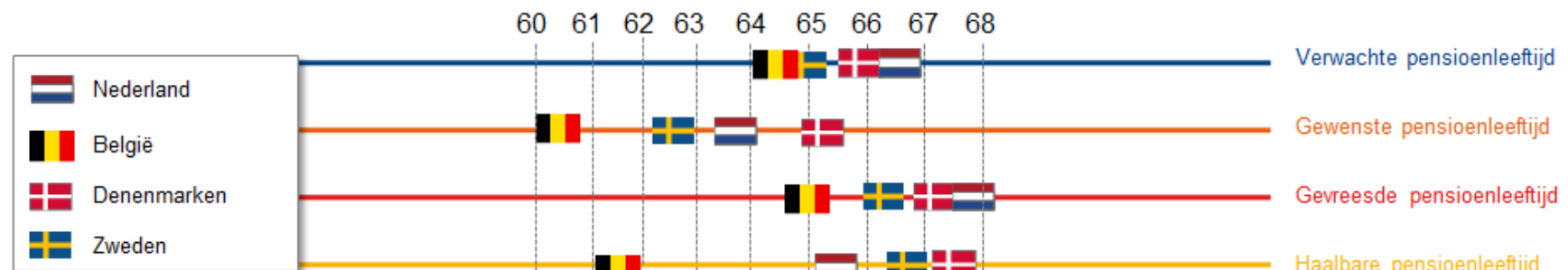
Denen willen het langst doorwerken, Belgen willen het minst lang doorwerken

•De gemiddelde leeftijd waarop Belgen met pensioen *willen*, ligt met 60,8 het laagst van alle ondervraagde landen. Denen willen het langst doorwerken (65,1 jaar). De leeftijd waarop de gemiddelde Nederlander met pensioen wil (63,9 jaar), ligt tussen de gewenste pensioenleeftijd van de Denen en de Zweden (62,6 jaar) in.

•Ook de leeftijd tot welke men goed denkt te kunnen doorwerken (haalbare pensioenleeftijd) ligt in België het laagst (61,5 jaar) en in de Scandinavische landen het hoogst (67,5 jaar in Denemarken en 66,8 jaar in Zweden). De haalbare pensioenleeftijd van de Nederlanders ligt hier onder (65,5 jaar)

•De verwachte (66,3 jaar) en gevreesde pensioenleeftijd (67,4 jaar) is in Nederland het hoogst. Nederlanders verwachten pas als laatste van de ondervraagde landen met pensioen te kunnen.

•In België wijkt de gewenste en haalbare pensioenleeftijd het meest af van de gevreesde pensioenleeftijd: men vreest ruim 4 jaar langer te moeten doorwerken dan men wil. Daarnaast vreest men in België 3 jaar langer te moeten doorwerken dan haalbaar is. In Zweden en Denemarken denkt men juist *langer te kunnen* doorwerken dan de verwachte pensioenleeftijd).

Pensioenbewustzijn

delta lloyd

Denen zijn het meest pensioenbewust en het positiefst over hun financiële toekomst

Met name de Denen hebben een goed beeld van hun situatie tijdens hun pensioen. Drie kwart van de werknemers in Denemarken heeft een pensioenberekening gemaakt / laten maken en verwacht dat hun inkomen voldoende zal zijn. Slechts een op de vijf Denen spaart dan ook zelf extra bij voor pensioen.

De Zweden zijn ook pensioenbewust, maar minder positief over hun financiële toekomst

Ook de Zweden zeggen goed in te kunnen schatten hoe ze er financieel voor zullen staan tijdens hun pensioen en hebben dit ook meestal berekend of laten berekenen (68%). Het beeld is alleen minder rooskleurig dan bij de Denen: de minderheid (41%) verwacht dat hun pensioen niet voldoende zal zijn en (daarom) sparen veel Zweden (33%) sparen zelf bij voor pensioen.

De Belgen zijn onzekerder en pessimistischer over hun pensioen, en sparen vaak zelf bij

De Belgen geven aan onzeker te zijn over hun financiële pensioensituatie en slechts 31% heeft een pensioenberekening gemaakt. Twee op de drie Belgen verwacht onvoldoende inkomen te hebben bij pensionering. Veel Belgen sparen dan ook extra voor het pensioen (43%).

Nederlanders sparen het minst vaak bij

Nederlanders liggen wat betreft pensioenbewustzijn tussen de Belgen en Zweden/Denen in. De helft van de Nederlandse werknemers heeft geen pensioenberekening gemaakt, maar heeft wel vertrouwen in voldoende inkomen. Ook hebben de Nederlandse werknemers meestal vertrouwen in voldoende inkomen (57%). Nederlanders sparen van de ondervraagde landen het minst vaak (16%) individueel bij voor hun pensioen.

Nationale resultaten

Verschillen tussen 2014 en 2015

delta lloyd

Pensioenleeftijd- verwachting

- De verwachte en gevreesde pensioenleeftijd is onder Nederlanders gestegen t.o.v. vorig jaar, terwijl de gewenste pensioenleeftijd iets daalt. Daardoor wijkt de leeftijd waarop men met pensioen wil, nog verder af van de leeftijd waarop men met pensioen moet (3,4 jaar).

Pensioenbewustzijn

- Het aantal Nederlandse werknemers dat minstens een globaal beeld meent te hebben van zijn pensioensituatie blijft (nagenoeg) gelijk op 50%.
- Wel groeit het vertrouwen van werknemers in voldoende inkomen bij pensionering licht.

Mening langer doorwerken

- Mening over langer doorwerken negatiever dan vorig jaar.
- 15% van de Nederlandse werknemers vindt doorwerken na 67 jaar goed bespreekbaar. In 2014 was dat nog 22%.
- 27% van de Nederlandse werknemers vindt doorwerken tot 67 jaar goed bespreekbaar; 40% is het daar niet mee eens.

3. Resultaten

Pensioenleeftijdverwachting

Pensioenleeftijdverwachting – definities

**Verwachte
pensioenleeftijd**

“Huidig beleid”

De leeftijd waarop werknemers volgens de huidige pensioenregeling van hun bedrijf met pensioen gaan.

**Gewenste
pensioenleeftijd**

“Willen”

De leeftijd waarop de werknemer met pensioen wil.

**Gevreesde
pensioenleeftijd**

“Moeten”

De leeftijd tot welke de werknemer denkt te moeten doorwerken

**Haalbare
pensioenleeftijd**

“Kunnen”

De leeftijd tot welke de werknemer denkt goed te kunnen doorwerken.

In vragenlijst:

Verwachte pensioenleeftijd: Wat is op dit moment de leeftijd waarop u, volgens uw huidige pensioenregeling met pensioen gaat?

Gewenste pensioenleeftijd: Tot welke leeftijd wilt u zelf doorwerken?

Gevreesde pensioenleeftijd: Tot welke leeftijd denkt u te moeten doorwerken?

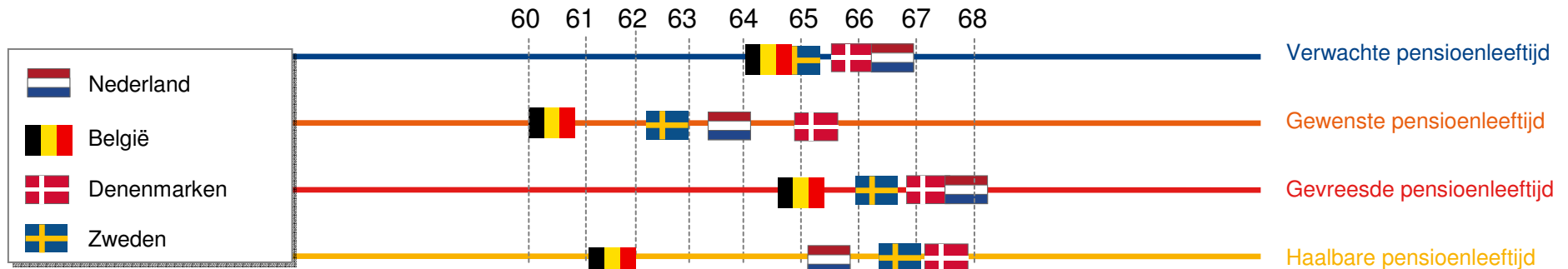
Haalbare pensioenleeftijd: Tot welke leeftijd denkt u te kunnen doorwerken?

De Denen willen het langst doorwerken en denken dit ook het langst goed te kunnen.

De Belgen willen het minst lang doorwerken. De Zweden *willen* niet langer doorwerken dan de Nederlanders, maar denken dit wel veel langer goed te *kunnen*.

Internationaal

Pensioenleeftijdverwachting				
	Nederland 2015	België	Denemarken	Zweden
Verwachte pensioenleeftijd	66,3	64,3	65,8	64,7
Gewenste pensioenleeftijd	63,9	60,8	65,1	62,3
Gevreesde pensioenleeftijd	67,4	65,0	67,1	66,4
Haalbare pensioenleeftijd	65,5	61,5	67,5	66,8

C 1a. Wat is op dit moment de leeftijd waarop u, volgens uw huidige pensioenregeling met pensioen gaat? (Verwachte pensioenleeftijd)

C 1b. Tot welke leeftijd wilt u zelf doorwerken (Gewenste pensioenleeftijd)

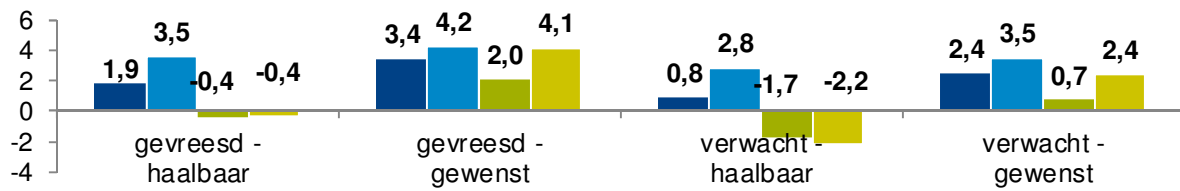
C 1c. Tot welke leeftijd denkt u te moeten doorwerken (Gevreesde pensioenleeftijd)

C 1d. Tot welke leeftijd denkt u te kunnen doorwerken (Haalbare pensioenleeftijd)

Basis: allen

In Denemarken liggen de verwachte/gevreesde en de haalbare/gewenste pensioenleeftijden het dichtst bij elkaar, terwijl in België de verschillen het grootst zijn.

Spreiding tussen pensioenleeftijden "Gaps"

- Nederland
- België
- Denemarken
- Zweden

De leeftijd waarop men met pensioen wil, wijkt in België het verst af van de pensioenleeftijd waarop men met pensioen zal gaan.

In Denemarken zijn deze 'gaps' kleiner en denkt men zelfs langer te kunnen doorwerken dan de verwachte pensioenleeftijd.

C 1a. Wat is op dit moment de leeftijd waarop u, volgens uw huidige pensioenregeling met pensioen gaat? (Verwachte pensioenleeftijd)

C 1b. Tot welke leeftijd wilt u zelf doorwerken (Gewenste pensioenleeftijd)

C 1c. Tot welke leeftijd denkt u te moeten doorwerken (Gevreesde pensioenleeftijd)

C 1d. Tot welke leeftijd denkt u te kunnen doorwerken (Haalbare pensioenleeftijd)

Basis: allen

De kloof tussen langer willen en moeten doorwerken wordt groter

De verwachte en gevreesde pensioenleeftijd is onder Nederlanders gestegen t.o.v. vorig jaar, terwijl de gewenste leeftijd iets daalt.

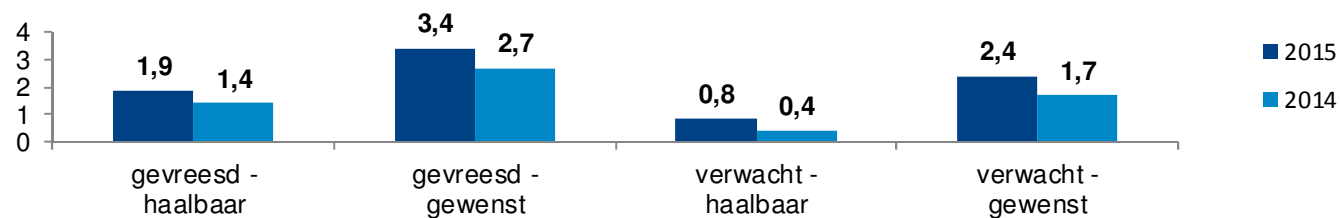
delta lloyd

Nationaal

Pensioenleeftijdverwachting		
	Nederland 2015	Nederland 2014
Verwachte pensioenleeftijd	66,3 ▲	65,9
Gewenste pensioenleeftijd	63,9 ▼	64,2
Gevreesde pensioenleeftijd	67,4 ▲	67,0
Haalbare pensioenleeftijd	65,5	65,5

Spreiding tussen pensioenleeftijden "Gaps"

Met name de spreiding tussen de gevreesde en gewenste pensioenleeftijd is groot: de leeftijd tot welke men denkt te *moeten* doorwerken (67,4 jaar) ligt 3,4 jaar hoger dan de leeftijd waarop men met pensioen zou *willen* (63,9 jaar)

C 1a. Wat is op dit moment de leeftijd waarop u, volgens uw huidige pensioenregeling met pensioen gaat? (Verwachte pensioenleeftijd)

C 1b. Tot welke leeftijd wilt u zelf doorwerken (Gewenste pensioenleeftijd)

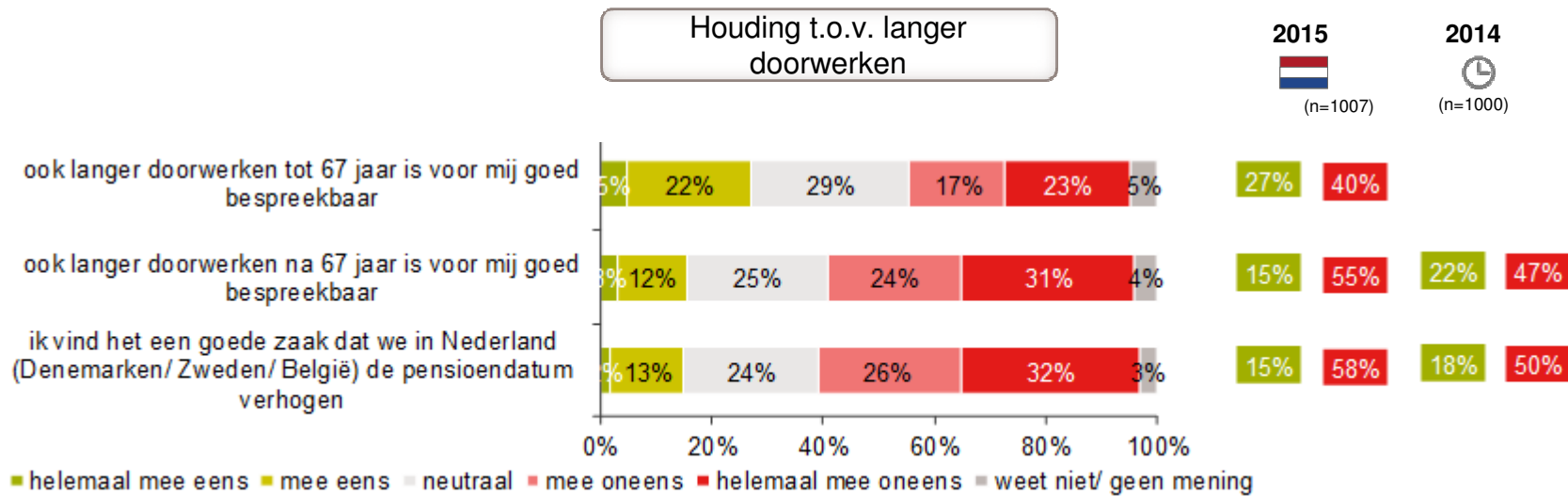
C 1c. Tot welke leeftijd denkt u te moeten doorwerken (Gevreesde pensioenleeftijd)

C 1d. Tot welke leeftijd denkt u te kunnen doorwerken (Haalbare pensioenleeftijd)

Basis: allen

Houding van werknemers ten opzichte van langer doorwerken iets negatiever dan vorig jaar.

delta lloyd

E1. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

Basis: allen

Pensioenbewustzijn

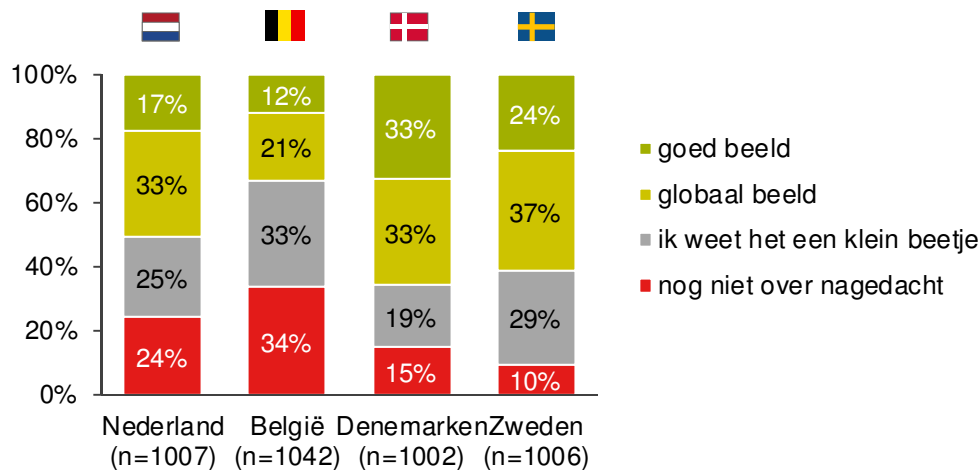
delta lloyd

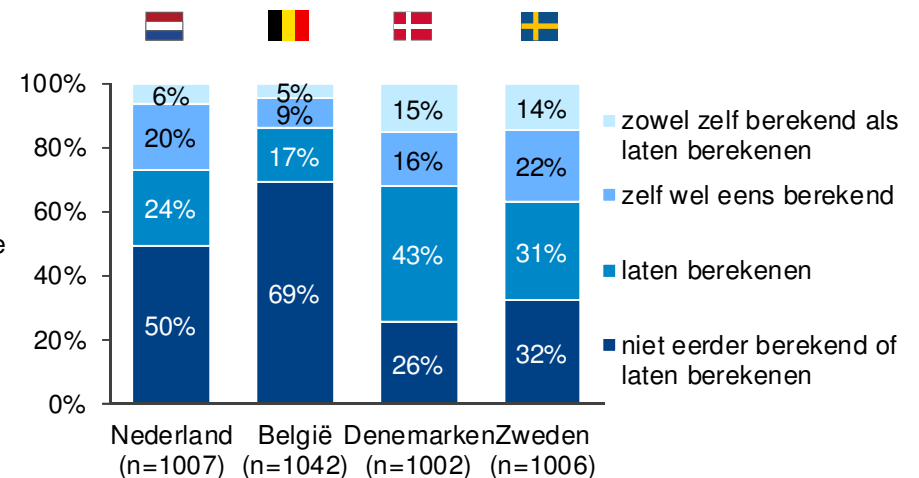
Internationaal

De Denen en Zweden hebben een beter beeld van hun financiële pensioensituatie dan de Belgen en de Nederlanders, en hebben vaker een pensioenberekening gemaakt/laten maken

Financiële situatie tijdens pensioen

Pensioenberekening

B1. In hoeverre heeft u voor ogen hoe uw financiële situatie zal zijn als u met pensioen gaat?

B2. Heeft u zelf weleens berekend hoeveel pensioen u zult hebben op uw pensioenleeftijd of heeft u dit wel eens laten berekenen?

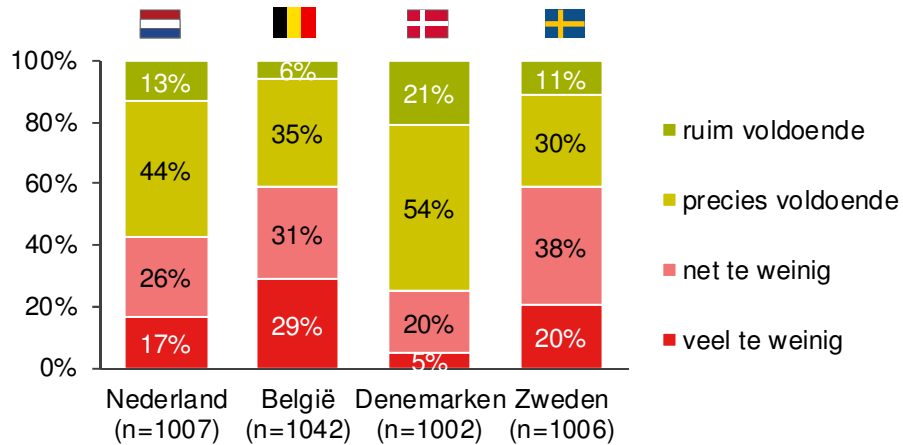
Basis: allen

Meeste Deense en Nederlandse werknemers verwachten voldoende inkomen te hebben bij pensionering en sparen dus minder vaak bij.

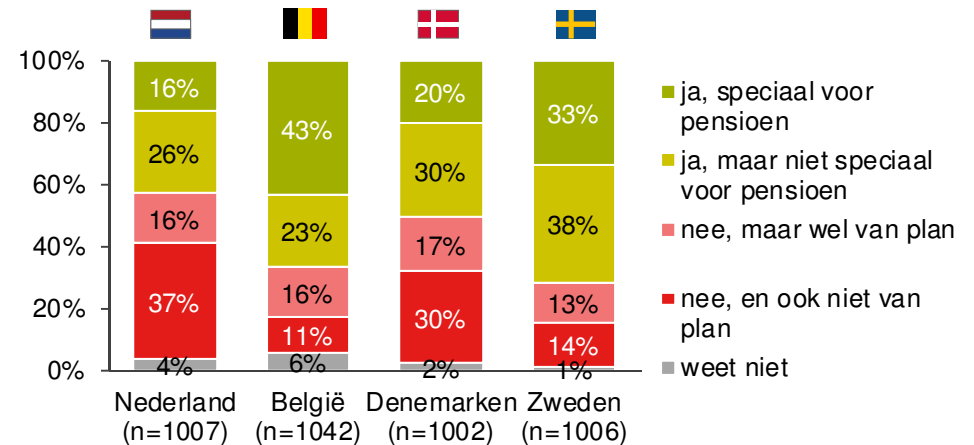
Vlaamse en Zweedse werknemers verwachten te weinig inkomen te hebben: zij sparen daarom vaker bij voor hun pensioen.

Gepercipeerd inkomen bij pensionering

Extra sparen/beleggen voor pensioen

B3. Denkt u dat u, als u geen aanvullende maatregelen neemt zoals extra bijsparen voor pensioen, op het moment van pensionering:

Basis: allen

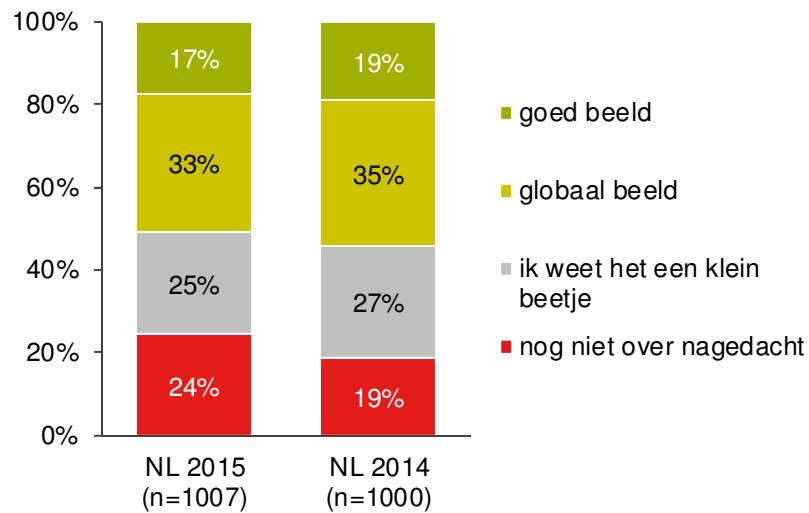
delta lloyd

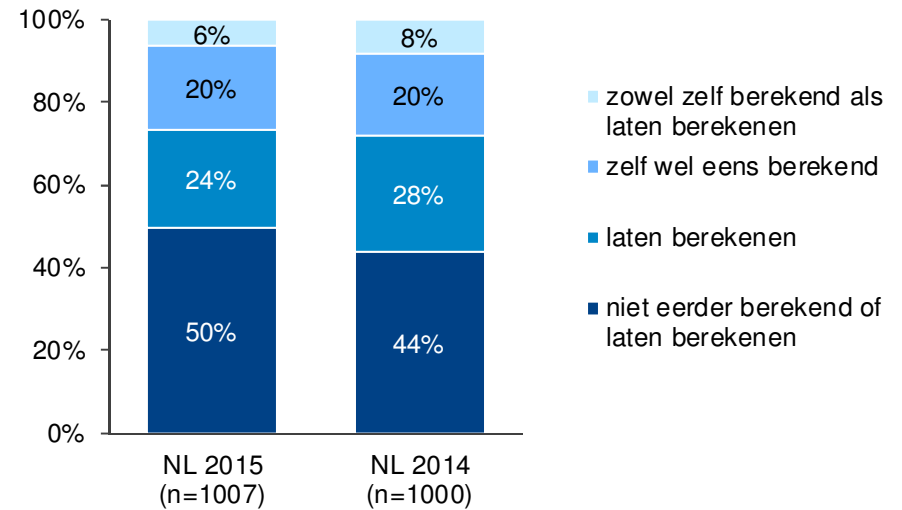
Nationaal

Ongeveer de helft van de Nederlanders heeft geen globaal beeld van de pensioensituatie en heeft geen pensioenberekening gemaakt.

Financiële situatie

Pensioenberekening laten maken

B1. In hoeverre heeft u voor ogen hoe uw financiële situatie zal zijn als u met pensioen gaat?

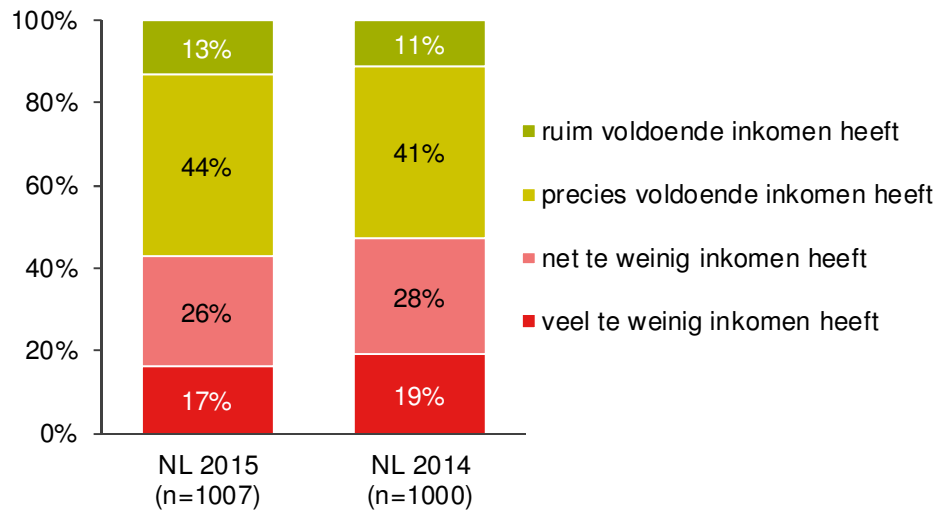
B2. Heeft u zelf weleens berekend hoeveel pensioen u zult hebben op uw pensioenleeftijd of heeft u dit wel eens laten berekenen?

Basis: allen

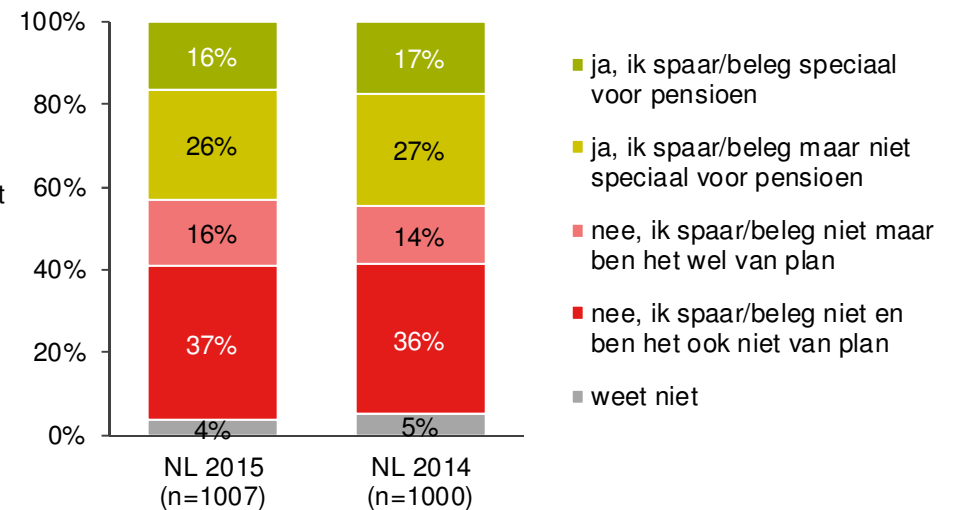
Iets meer werknemers dan vorig jaar hebben vertrouwen in voldoende inkomen bij pensionering.

Het percentage werknemers dat bijspaat voor het pensioen blijft gelijk

Gepercipieerd inkomen bij pensionering

Extra sparen/beleggen voor pensioen

B3. Denkt u dat u, als u geen aanvullende maatregelen neemt zoals extra bijsparen voor pensioen, op het moment van pensionering:

Basis: allen

Onderzoeksverantwoording

Methode @	Veldwerk 	Doelgroep & steekproef
<p>Online (CAWI) in de vier verschillende landen op de online Panels van GfK.</p>	<p>Het veldwerk voor dit onderzoek liep tussen 13 en 23 april 2015.</p>	<p>De doelgroep voor dit onderzoek bestaat uit Nederlandse, Vlaamse, Deense en Zweedse werknemers. De resultaten zijn gewogen naar leeftijd, zodat de verhouding representatief is voor de werknemerspopulatie in de ondervraagde landen. In totaal namen n=1007 Nederlandse, n=1042 Vlaamse, n=1002 Deense en n=1006 Zweedse werknemers deel aan het onderzoek.</p>
Vragenlijst 		Rapportage
<p>De vragenlijst werd opgesteld in overleg met Delta Lloyd en is grotendeels identiek aan de meting van 2014. De vragenlijst werd voor alle ondervraagde landen vertaald door lokale vertaalbureaus. Voor inhoudelijke aanpassingen is het advies van lokale GfK collega's in de desbetreffende landen opgevolgd.</p> <p>De gemiddelde invulduur van de vragenlijst bedroeg 15 minuten.</p>		<p>Naast deze PowerPoint-rapportage zijn er eveneens uitgebreide tabellenboeken beschikbaar met uitsplitsingen van de resultaten per land naar relevante achtergrondkenmerken.</p>

Certificering

Certificering

delta lloyd

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met het quality systeem van GfK dat is gecertificeerd volgens de normen van NEN-EN-ISO 9001, ISO 20252 en ISO 26362. GfK onderschrijft de gedragsregels van E.S.O.M.A.R. (European Society for Opinion and Market Research) en is lid van de brancheorganisatie MOA (zie <http://www.moaweb.nl>).

Het is toegestaan de uitkomsten van onderzoek extern te publiceren. Wel dient in dat geval bij de onderzoeksresultaten als bron "GfK <opleveringsmaand en jaar onderzoek>" te worden vermeld. Exclusiviteit van verzamelde gegevens is gebaseerd op de Gedragscode van de MOA, art. 5 (zie <http://www.moaweb.nl>).

